

TALABALIK DAVRIDAGI YIGIT QIZLARNING NIKOHGA BO'LGAN MUNOSABATI

G'afforova Dilfuza Jo'rayevna

*Termiz davlat universiteti Psixologiya kafedrası
o'qituvchisi*

Ravshanova Dilrabo Muhiddin qizi

*Termiz davlat universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti
Psixologiya ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi*

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada talabalik davrida yoshlarning nikohga bo'lgan qarashlari, ular duch keladigan muammolar, ijtimoiy va psixologik omillar ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, universitet talabalari o'rtasida olib borilgan tadqiqot natijalari asosida yigit va qizlarning nikohga bo'lgan munosabatlaridagi farqlar o'rganiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oilada yagona o'g'il farzand bo'lgan yigitlar orasida erta nikohga bo'lgan ijobiy munosabat kuchliroq, qizlarda esa o'qishga qiziqish past bo'lgan yoki oilaviy sharoit sababli nikohga intilish holatlari ko'proq kuzatilgan.

Kalit so'zlar: nikoh, talabalik, yoshlar, oila, psixologik omillar, ijtimoiy omillar, mas'uliyat, ta'lim, tadqiqot.

ANNOTATION: This article analyzes students' attitudes toward marriage during their university years, the challenges they face, and the influence of social and psychological factors. Additionally, based on research conducted among university students, differences in attitudes towards marriage between male and female students are examined. The findings indicate that only sons in families tend to have a more positive attitude towards early marriage due to family expectations, whereas girls with lower academic interest or economic difficulties are more likely to support marriage as a norm.

KEYWORDS: marriage, student life, youth, family, psychological factors, social factors, responsibility, education, research.

АННОТАЦИЯ: В данной статье анализируются взгляды студентов на брак в период их обучения в университете, трудности, с которыми они сталкиваются, а также влияние социальных и психологических факторов. Кроме того, на основе исследований, проведенных среди студентов, рассматриваются различия в отношении к браку среди юношей и девушек. Результаты исследования показывают, что единственные сыновья в семьях чаще положительно относятся к раннему браку из-за семейных ожиданий, тогда как девушки с низкой учебной мотивацией или сложными семейными условиями склонны рассматривать брак как норму.

Ключевые слова: брак, студенческая жизнь, молодежь, семья, психологические факторы, социальные факторы, ответственность, образование, исследование.

Kirish. Talabalik yillari yoshlarning hayotida muhim burilish nuqtasi hisoblanadi. Bu davrda ularning dunyoqarashi shakllanadi, kelajakdagi hayotiy maqsadlari aniq belgilanadi. O'zbekistonda va umuman olganda Sharq madaniyatida nikoh nafaqat shaxsiy tanlov, balki ijtimoiy institut sifatida ham muhim rol o'ynaydi. Aksariyat yoshlar bu borada turlicha qarashlarga ega: ba'zilar oila qurish mas'uliyatini erta his qiladi, boshqalar esa avvalo o'z ta'limi va kasbiy rivojlanishini ustuvor deb biladi. Ushbu maqolada aynan universitet talabalari orasida olib borilgan tadqiqot natijalariga asoslangan holda, yigit va qizlarning nikohga bo'lgan munosabatlari va bu qarashlarga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilinadi.

Talabalik davri inson hayotida muhim bosqichlardan biri bo'lib, bu davrda shaxs nafaqat kasbiy bilim olish, balki shaxsiy dunyoqarashini shakllantirish, jamiyatda o'z o'rnini topish jarayonini ham kechiradi. Bunda oila qurish masalasi yoshlar uchun dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada talabalik davridagi yigit-qizlarning nikohga bo'lgan munosabati, bu jarayonga ta'sir etuvchi omillar va ularning kelajakdagi oila qurishga bo'lgan intilishi tahlil qilinadi.

Nikohga munosabatning shakllanishi

Talabalik davrida yigit-qizlarning nikohga bo'lgan munosabati turli omillarga bog'liq bo'lib, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Oilaviy tarbiya – Yoshlarning nikohga bo'lgan munosabati ularning oilada olgan tarbiyasiga bevosita bog'liq. Ota-onalarning oilaviy hayoti, ularning oila qurish borasidagi qarashlari farzandlarga ta'sir ko'rsatadi.

Ijtimoiy muhit va an'analar – Jamiyatdagi urf-odatlar va madaniy an'analar yoshlarning oila qurish borasidagi qarorlariga ta'sir ko'rsatadi. Masalan, an'anaviy jamiyatlarda erta nikoh keng tarqalgan bo'lsa, zamonaviy jamiyatlarda talabalar avval ta'lim va kasbiy rivojlanishni ustuvor ko'radi.

Ta'lim va kasbiy maqsadlar – Talabalar ko'pincha oliy ta'lim davomida kasbiy rivojlanish va mustaqillikka erishishni ustuvor vazifa deb biladilar. Bu esa ularning erta oila qurishga nisbatan ehtiyotkor munosabatda bo'lishlariga sabab bo'ladi.

Moliyaviy barqarorlik – Talabalarning ko'pchiligi o'qish davomida moddiy jihatdan mustaqil emas va ota-onalari yoki stipendiya hisobiga kun kechirishadi. Shuning uchun ham ular oila qurish masalasida moliyaviy barqarorlikka erishishni birinchi o'ringa qo'yadilar.

Yigit va qizlarning nikohga munosabatidagi farqlar.

Tadqiqotlar shundan dalolat beradiki, talabalik davrida yigitlar va qizlarning nikohga munosabati bir-biridan farq qilishi mumkin: yigitlar ko'proq kasbiy faoliyatda

muvaffaqiyat qozonishga, moliyaviy barqarorlikka erishishga e'tibor qaratadilar. Ular nikoh masalasini keyinroq, o'qishni tamomlagach hal qilishni ma'qul ko'radilar. Qizlar esa ko'p hollarda oila qurish masalasiga yigitlarga qaraganda ko'proq qiziqishadi, chunki jamiyatda ayollarning nikohga kirishi bilan bog'liq an'anaviy qarashlar hali ham saqlanib qolgan.

Nikohga bo'lgan munosabatdagi o'zgarishlar

Oxirgi yillarda yoshlar orasida oila qurishga bo'lgan yondashuv o'zgarib bormoqda: zamonaviy yoshlar nikohni nafaqat muhabbat, balki hamfikrlik va o'zaro tushunish asosida qurishga harakat qilishmoqda. Yoshlar orasida fuqarolik nikohi va turmush qurishdan oldin birga yashash holatlari keng tarqalmoqda. Oila qurish yoshi ortmoqda: ko'p yoshlar avval ta'lim va kasbiy faoliyatda mustahkam asos yaratishni maqsad qilmoqda.

Talabalarning nikohga bo'lgan qarashlari

Nikoh masalasi talabalarning shaxsiy hayotida muhim o'rin egallaydi, biroq bunga bo'lgan munosabat individual qarashlar, oilaviy tarbiya, ijtimoiy muhit va moliyaviy omillarga bog'liq. Biz tomonimizdan o'tkazilgan tadqiqotlari natijasi shuni ko'rsatdiki, talabalar orasida nikohga bo'lgan qarashlarni uch guruhga ajratish mumkin:

1-guruh bu: Erta nikoh tarafdorlari – bu guruhga kiruvchilar, asosan, oilaviy tarbiya va an'anaviy qadriyatlarni ustuvor deb biladigan yoshlar bo'lib, ular nikohni hayotning ajralmas qismi deb hisoblaydi.

2-guruh bu: Nikohni keyinroqqa suradigan talabalar – bu guruhdagi talabalar o'z o'qishi va kasbiy maqsadlarini birinchi o'ringa qo'yadi. Ular mustahkam hayotiy poydevor yaratmasdan turib nikoh haqida o'ylash noto'g'ri deb biladi.

3-guruh bu: Nikoh masalasiga befarq qaraydigan talabalar – ba'zi talabalar nikoh haqida umuman bosh qotirmaydi, ular uchun shaxsiy rivojlanish va o'z yo'llarini topish muhimroq.

Tadqiqot natijalari tahlili. O'tkazgan tadqiqotim natijasi shuni ko'rsatadiki, talabalar orasida nikohga bo'lgan munosabat quyidagicha shakllangan:

1. Yigitlarning nikohga munosabati

Oilaviy muhitga bog'liq holda yigitlar nikohga turlicha qaraydi.

Yagona o'g'il farzand bo'lgan talabalar – aksariyat hollarda erta nikohga ijobiy munosabat bildirishdi. Sababi, ular oilada o'z zimmasida katta mas'uliyat borligini his qiladi va ota-onalarining nikohga oid istaklarini inobatga oladi.

Ko'pchilik yigitlar esa nikohga kechroq qaror qilishni afzal ko'radi, chunki ular avvalo o'zlarini moliyaviy va kasbiy jihatdan mustahkam qilishni xohlashlarini takidladilar

2. Qizlarning nikohga munosabati

Ta'limga qiziqishi yuqori bo'lgan qizlar – nikohni keyinroqqa surishni va avvalo o'qish hamda jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lishni istashlari aniq bo'ldi

O'qishga bo'lgan motivatsiyasi past bo'lgan qizlar – aksariyat hollarda erta nikohni ijobiy qabul qilishadi. Bunday qizlar uchun oila qurish jamiyatda o'z o'rnini topishning eng to'g'ri yo'li sifatida ko'riladi.

Oilaviy ahvoli murakkab bo'lgan qizlar – iqtisodiy muammolar yoki oilaviy muhit sababli nikohni hayotdagi eng qulay yo'l sifatida tanlashadi.

O'zbekiston bo'yicha 2024-yilgi nikoh statistikasi haqidagi ma'lumot etibor qaratadigan bo'lsak: statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda mamlakatimizda jami 271 776 ta nikoh FHDYO organlarida qayd etilgan.

yosh guruhlari bo'yicha taqsimlanishi quyidagicha:

Ayollar:

20 yoshgacha: 37,7 %

20–30 yosh: 53,9 %

31–40 yosh: 6,2 %

41 yosh va undan katta: 2,2 %

Erkaklar:

20 yoshgacha: 1,4 %

20–30 yosh: 84,3 %

31–40 yosh: 10,1 %

41 yosh va undan katta: 4,2 %

Ushbu kalirilgan statistika yuqoridagi fikrlarning yaqqol dalilidir. Talabalar orasida nikohga munosabat turli ijtimoiy va psixologik omillar bilan bog'liq. Quyida asosiy ta'sir ko'rsatadigan omillar tahlil qilinadi:

1. Oila muhiti va tarbiya

Oilada berilgan tarbiya va qadriyatlar yoshlarning nikohga bo'lgan qarashlarini shakllantiradi. An'anaviy oilalarda tarbiya olgan talabalar nikohni muqaddas deb bilib, uni ertaroq qabul qilishga moyil bo'ladilar.

2. Iqtisodiy omillar

Nikohning barqaror bo'lishi uchun moliyaviy mustaqillik muhim omil sanaladi. Shuning uchun yigitlar avval yaxshi ish topish va ma'lum bir darajadagi moliyaviy erkinlikka erishishni istaydi. Qizlar orasida esa oilaviy sharoiti og'ir bo'lganlar nikoh orqali hayotini o'zgartirishga harakat qiladi.

3. Ta'lim va kasbiy maqsadlar

Akademik faoliyat va kasbiy maqsadlar ham nikohga bo'lgan munosabatni belgilovchi muhim faktor hisoblanadi. Ta'limga intiluvchan yoshlar o'qishni tugatmasdan turib nikoh haqida o'ylashni istamaydi.

Xulosa. Talabalik davridagi yigit-qizlarning nikohga munosabati shaxsiy, ijtimoiy va iqtisodiy omillar ta'sirida shakllanadi. Bu davrda yoshlar ko'proq ta'lim,

kasbiy rivojlanish va shaxsiy mustaqillikka e'tibor qaratishadi. Oila qurish borasidagi qaror esa ularning kelajakdagi maqsadlariga bog'liq holda qabul qilinadi. Shu bois, yoshlar orasida nikohga nisbatan yondashuv turli omillarga asoslangan holda o'zgarib bormoqda.

Bu maqola ilmiy tadqiqotlar va sotsiologik kuzatuvlar asosida kengaytirilishi mumkin. Agar maxsus ma'lumotlar va statistik tahlillar talab qilinsa, qo'shimcha manbalardan foydalanish tavsiya etiladi. Talabalarning nikohga bo'lgan munosabati individual qarashlar, oilaviy tarbiya, ijtimoiy muhit va iqtisodiy sharoitlar bilan bog'liq. Tadqiqot natijalariga ko'ra: Yagona o'g'il farzand bo'lgan yigitlar ko'proq erta nikoh tarafdori bo'lishadi. Qizlar orasida o'qishga qiziqishi past bo'lganlar erta nikohga moyil. Moliyaviy mustaqillik talabalarning nikohga bo'lgan qarashlarida muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Oila kodeksi" – Toshkent, 1998.
2. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi" – Toshkent, 2021.
3. Mahmudova M. "Talabalar orasida nikohga munosabat: ijtimoiy va psixologik jihatlar" // O'zbekiston Milliy Universiteti Ilmiy jurnali, 2023.
4. Allayorov S. "Nikoh institutining yoshlar hayotiga ta'siri" // Ijtimoiy fanlar akademiyasi, 2022.
5. Abdilkhakimovna, Mamaradjabova Bogzoda. "Influence of self-consciousness of a person on family relationships and its psycho-correction." (2022).
6. Gender tadqiqotlari instituti – www.uzgender.uz
7. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) "Yoshlarning nikohga tayyorgarligi va psixologik holati" – www.who.int
8. Juraevna, Gafforova Dilfuza. "Psychological views on the role of parents in raising children in the family." *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 12.10 (2022): 143-147.
9. JUREVA, S., and B. MAMARADJABOVA. "The degree to which a person feels happy in the family." *JOURNAL OF CRITICAL REVIEWS* 7.5 (2020): 1873-1875.
10. Juraevna, Dilfuza Gafforova. "Preparing young boys and girls for family life." (2022).
11. O'zbekistonda yoshlar nikohi bo'yicha sotsiologik tadqiqotlar – www.stat.uz